

یاغیش

م-عابدین پور

یاز گونلرایدی او گون
گونش گولوردو او گون

آیین-شایین گزیردیم
چمنده دینجه لیردیم

بیردن-بیره بولودلار
گؤیو بوتون توتدولار

داملا ، داملا ، دامچی لار
دام دام، دام دام، دامدی لار

هردن بولود یانیردی
یئر-گؤی ایشیق لیردی

گور-گور گورولتو سسی
بند ائلیردی نفسی

داملا ، داملا ، دامچی لار
دام دام، دام دام، دامدی لار

چترینی آچمیش آغاج
سسلدی کی: دورما قاج

قاچدیم تئز شالاپ-شالاپ
باشماقلاردا لاپ-با-لاپ

قوشلاردان بیر نئجه سی
سیغیرچینی، سترچه سی

یاغیش آلتدا قالمیشلار
جیم-جیلاق ایسلاتمیشلار

سوسموشدولار آغاجدا
نئجه-نئجه پودا قدا

یاغیش بیردن کسیلدی
هاوا بیر آز آچیلدی

جیک جیک، جیک جیک سترچه لار
باخچالاردا شن لئر

پیرپیر، پیرپیر سیغیرچین
بیر اوچسون، بیر چیغیرسین

نه یه بنزهر و وحوش سوز
گؤیلر اولسالار قوش سوز

سالداسلاردا قوچ دورسون
قایالاردا ووروشسون

آی چیخاندا ، اویاندان
قورد اولاسین، بویاندان

سارسیلماسین طبیعت
هنج سولمانین طبیعت.

چؤلده مه لر ایلانلار
سوسوز قالماسین اونلار

داوشانلار وئل لنسینلر
دویونجا یثم لنسینلر

قوی دیرچه له طبیعت
قوی گولننه طبیعت

کویلاتماسین اولچوسو
آج قالماسین تولکوسو

قاری ننه ایشینی
یئددی رنگ کورپوسونی

چکدی گؤیون اوزونده
باخانلارین اؤنونده

هر یئر ایشلدا بیردی
پار-پار یاریلدا بیردی

اینجی-اینجی سیرغالار
پارپاقلاردان اسلار

ایلدیریم، شیمشک، گورولتو:

به یاخ ایستیردیم قاپینی آچام، الیم قاپینین دستگیره سینه دیهر- دیمز بیردن «چیرت» ائله ییب دیسکیندیم. بو بیر زاتدی کی گونده نچه دؤنه هامیمیزا اوز وئریر. نیه کی بیز «یونیزه» بیر محیطده یاشیریق. بو یونلار یا مثبت دیلر یادا منفی. ایککی زاد کی اونلاردا ایککی جوره یون وار. بیرینده مثبت یون چوخ دور، بیرینده ده منفی یون - بیرینده یاخین دوشهرک مثبت یونلار منفی یونلاری اؤز لرینه ساری چکیب بئله لیکله اونلاردا کی الکتریسته بوشالار. (۱-ینجی شکل)

(۱-الف)

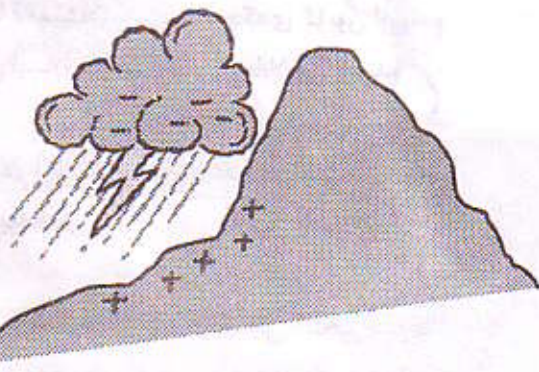

(۱-ب)

ایلدیریم ایله شیمشک ده بئله نجی بیر ایش اوز وئرهرک بیر گوروتلو سسی ده آردیجا قوپور. ایککی بولودون یونلاری آیری اولاراق، اونلارین آراسیندا الکتریسته نین بوشالماغی اوز وئرهرک بیر آغ ایشیق گؤبو ایشیق لاندیریر کی اونا «شیمشک» دئییریک. (۲-ینجی شکل) بولود ایله یئر آراسیندا دا بئله نجی بیر اتفاق دوشسه ایلدیریم اوز وئرهرک، ایری-بوروخ قیلینجا اوخشار ایشیلدی کی بولودان یئرہ شاخار. (۳-ونجو شکل)

(۲-ینجی شکل)

(۳-ونجو شکل)

یادیندا اولسا بئش ینجی سایدا سو دؤلنیش یندن (سو سیکل یندن) دانیشاراق بولود لا یاغیش دان دا آد آپاردیق. بو سایدا چالیشاجاییق اونلاردا گؤره داها آرتیق بیلگیلر (معلومات) قازاناق:

بولود:

یئرده کی سولار بوغ لاتاراق، بوخار (قاز) حالتینده گؤبه گندیرلر. ایله هاوادا کی بوخار کی عمومی دوروم دا، گؤزه گؤرونمز اولار، مایع حالتینده دؤنسه او ان کیچیک سو دامالار ی هاوادا آسلاق (معلق) قالاراق بولودی دوزه لده چکلر.

بوخارین سو یا دؤنمه سی، شئحلی هاوانین سرین هاوا یا قاریشماغینا، ایستی هاوانین سرین یئرہ گنتمه گینه، و بیر پارا آیری عامیللره باغلیدیر.

بولودلار چئشیدلی چئشیدلی فورمالاردا اولورلار، کی اونلاری اوجالیق و شکل باخیمندان نچه-نچه یئرہ بؤلوب هره سینده بیر آد قوبولار. اؤرنک اوجون شکل باخیمندان بولودلار اوج یئرہ بؤلونورلر:

۱- ایستراتوس: نچه قاتدان دوزه لمیش بولود

۲- کومولوس: چوخ قالین، قوبیا-قوبیا اولاراق، توپا-توپا پامبیغا اوخشار بولودلار

۳- سیروس: آغ و اینجه بولود کی بئله یه بنزه.

دومان (چن):

دومان، چن، یادا سیس (غلیظ دومان) هامان بولود دور کی یئرہ چؤکوب دور (یئرہ یاخینلاشاراق اونا یاپیشیدیر)

یاغیش (یاغمور):

بولود داکی سو مولکول لاری اویغون بیر دوروم دا بیر-بیرینه قوؤوشاراق سو دامالارینی دوزلدیرلر. بو دامالار یئرین چکینتی گوجو (جاذبه قوه سی) ایله یئرہ دوشهرک یاغیش یاغماغا باشلا بیر.

قار: هاوانین سو یوخلوقی صیفر یندن آشاغا یئنسسه اونداکی بوخارلار، سو یا دؤن دن سورا دؤنوب قار اولاجاق. بئله لیکله قیشدا قار اویانا یا- اویانا یا یئرہ قوناچاق.

دولو: دولو عمومیتده «کومولونیمبوس» بولودلار دان یاغار. بو بولودلارین قالین لیغی چوخ، آشاغی سیندا سو دامجی لاری، اوستونده نارین-نارین بوز تیکه لری اولار. بوز تیکه لری آشاغیا دوشنده، بولودون سولو یئریندن کئچهرک، اونا یاخیلان سولار دؤنوب اونو ایریلده چکلر، بئله لیکله آغیرلاشیب یئرہ توکوله چک.

يازان : م - عابدین پور
رسام : م - غیبی

دووشان بالالاری

كئچن سايلاردا اوخودوق كي اوج دووشان بالاسي قارلي بير گونده انا دووشانين ساغلامليغي اوچون كشير له يونجا تاهاغا، صانديق خالا نديغي كنده يونلانديلار كئچي سايدا گوردوك كي اونلار تولكونون ايندن قاچيب منشه به گيرديرايندي يو سيز بودا ناغئين اريدسي.

قارقا دوربونو گورسه ديب دئدى:

- سوزون دوزو، باشيمي بوندان قاتيب اكيلديلر.

- يوباتما دوربون ايله باخ گور تايا بيليرسن.

قارقا اوچوب دوربون ايله باخدى گوردو منشه نين بير آيرى يئرینده، بير كيشى ايكي ايتى ايله گلير. تولكويه اويانى گورسه ديب دئدى: قاچ كي بير آيرى تولكو ايسته بير اونو توتا. تولكونون دورد قيجي واريدى دوردونده بورج آليب اوز قويدو او سمته.

او يانندان دووشان بالالارى گنديب قارقا دئييه ن تالايما چاتديلار. قاراغاجين دييينده مينجيق كي برک يورلوموشدو دئدى: «بير آز دينجه لك سوندان گنده ك»

پامبيق دئدى: «يوخ دينجلمه به واخت يوخدو، بير آردان سورا گون باتيب هر يئر قارانلىق اولاجاق»

قاراغاج خر كيزله ييب ايچى بوشالميشدى، قرار اولدو مينجيق اونون ايچينده اونلارى گوزله سين.

فينديق ايله پامبيق قاراغاجين يوداغى توشلويان سمته قاچراق، شام آغاجلارين ايچينده مينجيق-ين گوزوندن ايتديلر.

گون باتدى، قاش قارلادى، يئل-بوران ياتسادا قار ائله اوجور بير قره م ياغيردى. مينجيق گوزونو تيكميشدى قارداشلارى گئندن يولا، يورلوموشدو، اوشوردو، گوزلرى آخيب يوخويا گئتىدى. يوخودا

آناسى نى گوردو: «پامبيق-يم، فينديق-يم، مينجيق-يم، مينجيق-يم، هارداسيز؟» دئييردى. بيردن يوخودان هوپياشدى، دئدى به قارداشلارى قايديب، قولقلاريني شاخلادى. منشه ائله

سوسموشدو كي قارين ياغينتى سسينى انشيديردى. پامبيق ايله فينديق چوخدان اونندان آيريلميشديلار: «ايندى گره ك قايتميش اولارديلار، بير بئلم چكمزدى، اولمويا يولو آريلار؟ تولكو

يا دا.....» - بو سورغولار مينجيق-ين ذئنه نيندن گئچيرديلر. يولا باخماقدان يورلوموشدو، بيلميردى دالارينجا گئتسين، يادا

قالسين. آغاجين ايچينده چونه ليب قيش ماهنى سيني زومزومه ائلدى:

شاختا بابا گليب دى - كولك دونون گئيب دى

هر يئر قار سپيب دى

گوزو يولدا نچه دونه بونو اوخدو. بيردن- بيره انشيك ايشيقلاتيب،

بير سس گلدى:.....

تولكو دئدى: «اينانميرسان، چاققالى گورنده اوندان سوزوش»

قارقا گولوب دئدى: «تولكو-يه دئديلر شاهدين كيمدى، دئدى

قويروغوم. آي تولكو، او بير يولدا كي منى اوسماخلا ديب پنيريمي

آلبسان، بوتون قارقالارى گوره...»

-كئچميشى بوراخ، اوج ائله پنير، سنه منيم بوزجوم

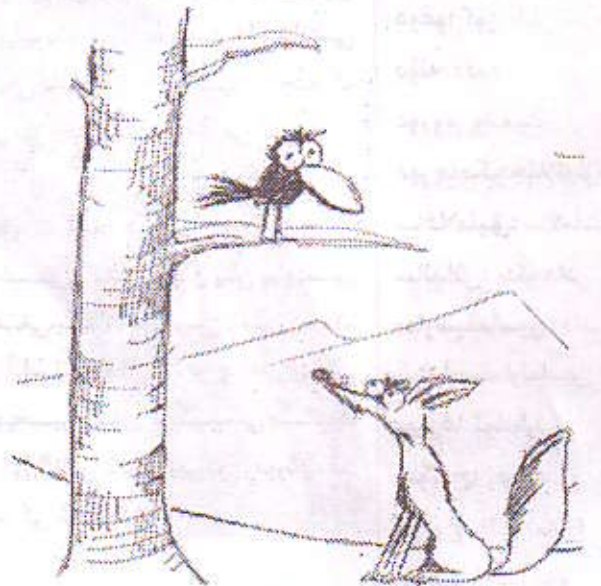
اولسون، دئييه جكسن دووشان جيق گوروسن يا يوخ؟»

- تولكو يئيه نى اسلاندا قوسدورا بيلمز سندن داها پنير الماق

اولار مه به. امما اوز آرامزدى ها اينديجه ن باشان بئله نجي بير

بورك گئچمه ميشدى. اودا بير دووشان جيغين الى ايله - قارقا بونو

دئييب، قاه-قاه گولدو.

تولكو گوردو قارقا هر زانندان خبرى وار دئدى: «آي قارقا قارداش

گل ايرى اوتوراق دوز دانيشاق دا، باخ گوروم من دووشان

دان، تويوق خوروزدان اولماسام، تور-توكونتو، جر جندك ده

بترده قالماياجاق بئله ليكله سنه ده بير زاد اولموياجاق. نه قارتال

تك توتوملو، گوجلو جايئاغين وار، نه قيرغى كيمي يئيين

اوچوشون وار»

قارقا بير آز فيكره گنديب دئدى: «دوغوردان دا ايه حاققا دورساق

سنين كيمين آغالارين سوفراسينين خيريم-خيرداسى اولماسا

منيم كيمي ال-اياخسيزلار آجيندان اولر. سوزون دوزو چوخدان

بير زاد يئمه ييب، دووشان بوغارسيغيندان اوتور لاپ له لو گئديرم.

- پس الدهن چيخماميش دئ گوروم ها يانا گئتىدى»

میققیلی سۆزلوک

آنیملی: تاثیرلی

آیین-شایین: آزاد و دینج

اینجی: میروارید

اینجه: ظرف ، نازیک

اوولاماق: شیکار ائیله مک

اؤنونده: قاباغیندا

ائینه مک: بوی آتماق، رشد

باشقا: آیری، اوبیرسی

باتی: گون باتان یئر، مغرب

پالید: بلوط آغاجی

تالا: منشه نین آراسیندا

آغاج سیز یئر

خر کیزلمیش: قوجالییب

وچوروموش آغاج (بوردا)

دوغو: گون باتان یئر، مشرق

دؤنه: دفعه

دوروم: وضعیت

دیرچلمک: جانلانماق، احیا

ساغلاملیق: سالماتلیق

سالداش: ینکه داش

سارسیلماسین: داغیلماسین

آلت-اوست اولماسین

سیرغا: گوشوارا

سویوخ: رقیق (مایع)

قویوخ: غلیظ (مایع)

شام آغاجی: کاج

کشیر: یئر کؤکو

گؤرکملی: آدلی-سانلی

مئشه: آغاجلیق یئر، اورمان

یارار لاتماق: فایدالانماق

یای: کمان

گۆی قورشاغی

آذربایجان دا یاشایان اینسانلار اوبیرسی اینسانلار کیمی، قدیم زامانلاردان یاغیش یاغاندا گۆیده بیر گؤزل منظره نین شاهیدی اولاراق، هویو خوبلار.

اونلار چنشدیلی بویاق، بیر یایی گۆیده گؤره رک، حیرتله اونا باخیلار و شاید اونا چاتماق اوچون، اونا ساری گندیبلر.

اونو اؤز ال ایشلرینه اوخشادیب: انسیز و اوزون یای شکیلده اولدوغونا گؤره بئلرینه ساریبان دار و اوزون قورشاغی

بنزه دیب «گۆی قورشاغی» دئییلر. اوزون، انسیز، رنگ به رنگ اولدوغونا گؤره قاری ننین توخودوغو آل-السوان «ایشه»

اوخشاداراق، «قاری ننه نین ایشی» یادا «فاطمه ننه نین ایشی» دئییلر.

ایلک دفعه بو «نیوتون» اویدو کی ایشیغی منشوردان کئچیمکله آغ ایشیغی دوزلدن رنگ به رنگ ایشیقلاری

گوردو. ایندی لیکده بیز بیلیریک کی ائله یاغیشدا بو ایشی گورور: گۆیده کی یاغیش داملالاریندان ایشیق کئچهرک

سینیپ تجزیه تاپیر، کی بیز اونون یئددی رنگی نی گوز ایله سنچیریک.

گۆی قورشاغی او واختلار گوروشه رکی:

۱- گونشین ایشیغی دوشسون (گونش اولان یان بولودسوز اولسون) ۲- گونشین ایشیغی، یاندان دوشسون . بیز گره ک

گونش ایله یاغیشین آراسیندا اولاق، سحر چاغلاری کی گونش دوغو دان چیخیر گۆی قورشاغی باتی دا

اولاجاق، آخشام چاغی کی گونش باتی دا دیر، گۆی قورشاغی دوغودا گورنه چک. (آلتا کی شکل)

پنیر ، پورک ، ناغیل !

نچه ایل بوندان قاباق او زامانلار کی هله تلویزیون، کامپیوتر و اونا باغلی اویونلار چیخمامیشدی، گنجهلر خصوصاً قیش گنجهلری کی اوزون اولاردی، بویوکلر اوشاقلارا ناغیل دنمکله اونلارین باشلارینی قاتاراق، بیر پارا دوشونجه لر، اویودلر ده ناغیل لارین توسطو ایله - گیزلین آما چوخ آنیملی - اونلار و ثریلیردی.

ایندی ایسه بئله نظره گلیر کی ناغیلین قاباق جیل (مدرن) جامعه لرده و بیزیم یاری قاباق جیل جامعه میزده، بیر یئری اولای بیلمز، اوشاقلارا ناغیل دنمک فایدا سیز اولاراق دهیرلی و اختی الدن و ثرمک دیر، اودا بیر زمانه ده کی «واخت» هر بیر زاتدان داها آرتیق دهیرلی دیر!

«برونو بئتلهایم» گورکملی اوشاق روانشناس، «اوشاقلارین ناغیلا احتیاج لاری وار» آد دا کیتا ییندا، اوشاقلارا ناغیل دنمه یی تابشیر اراق، فولکولور ناغیل لارین (خالق ناغیل لارین) تاثیرینی اوشاقلارین روحی تکامل و شخصیت لری نین دوزه لیشینین اوستونده آراما قلا بو نتیجه یه یئتیشیر کی، اوشاق ادبیاتینین هنج بیر قولی خالق ناغیل لاری تک ، اوشاقلارین روانی ائینه مگینده (رشد) و مو حکم لیغیندا یارارلی دئییل بو ناغیللار ایلک باخیشدا سطحی نظره گلسه ده ، اونلاردا کی اویغو (خیال) چاغداش مدرن جامعه لرین یاشایش دورملارینین آنلامیندا یارما ساز اولسادا، اینسانلارین ایچ تانیمیندا و اونلارین روانی موشکول لرینه دوزگون یول تاپماق اوچون، هر بیر آیری ناغیل دان، ائلیه بیلر فایدالی اولسون.

آردی وار

دو هفته نامه استانی باغچه بان

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: محمود خلیلی آقدم طرح و اجرا: محمد عابدین پور

ms_araz@yahoo.com

آدرس: مرند ، خیابان جلفا، روبروی پست،

صندوق پستی: ۳۵۳ تلفاکس: ۰۴۹۱-۳۰۰۹۰

گۆی اوزو رامار-راما

کوردن بئره نور رامار؟

بئره قوت، یار ایشیق

توت اوجونندان کؤیه چیخ؟

کوردن کله-کله

بوشو کینه-کینه

بئره آری نه دیر؟

کوک کی هامی بینه